

Корпорацияның меншікті капиталы

Орындаған: Шайхиева М.Ж.
Әлемдік экономика-21

- Меншікті капиталдың құрамы мен құрылымы және қалыптасу саясаты.
- Айналым және негізгі меншік капиталы
- Меншікті капиталдың құны
- Меншікті капиталдың тиімділігін анықтайтын көрсеткіштер

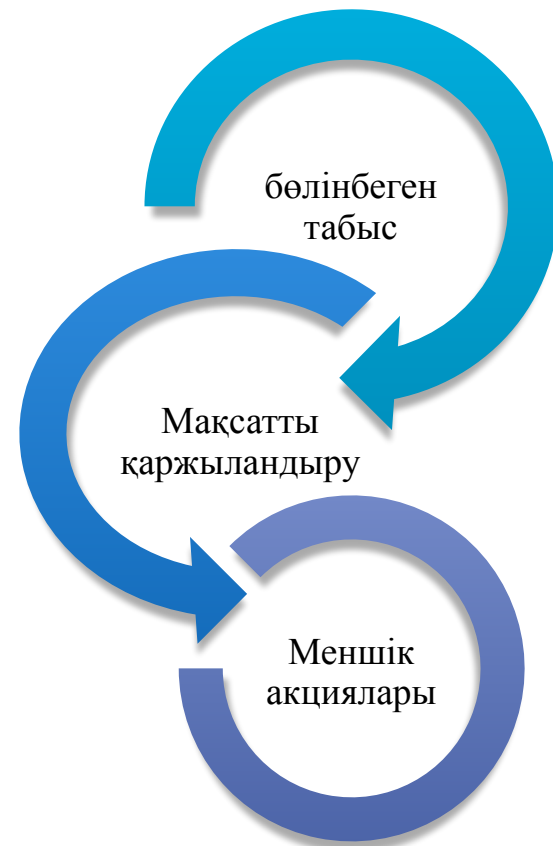

Меншікті капитал дегеніміз не?

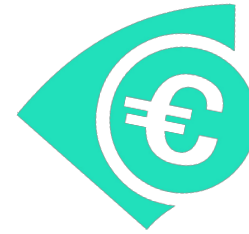
- Қазақстан Республикасының заңына сәйкес кәсіпорындар өзінің құрылуы барысында, яғни шаруашылық қызметпен айналысу үшін, белгілі бір мөлшерде мүлікке ие болуы тиіс. Осы мүліктердің ақшалай өлшемге айналдырғандағы жиынтығы ұйымның меншікті капиталы деп аталады.

Меншікті капиталдың құрамы мен құрылымы

- жарғылық капитал
- резервтік капитал
- Қосымша капитал

Жарғылық капитал

- Жарғылық капитал кәсіпорындардың әртүрлі ұйымдастыру – құқықтық нысандарында сәйкес қалыптасады. Жарғылық капитал – құрылтайшылардың мүддесін кепілдіретін мүліктің ең аз мөлшері. Оған негізгі қаражат, материалдық емес активтер кіреді.

ҚР-ның заңдарына сәйкес ААҚ-ң жарғылық қорының ең аз мөлшері ЕАК 50000 мәрте көлемінен кем болмауы тиіс.

Қосымша акцияны алу үшін оның номиналдық құқынан 25 пвайыздан кем емес ақша қаражаттарынан төмендеуі тиіс. Акционерлерді акцияға төленетін төлемақыдан босатуға құқығы жоқ. Жарғылық капиталды толық төлемейінше, акцияларға ашық түрде жазылуға мүмкіндік берілмейді.

Ұйымның таза активтері 2 жылда және одан кейінгі жылдарда жарғылық капиталынан кем болатын болса, ұйым оны тиісті органдарға хабарлауы керек. Ал егер де жарғылық капиталдың ең кіші мөлшері заңға сәйкес таза активтерден аз анықталатын болса, онда ұйымды таратуға тура келеді.

- Жарғылық капиталды номиналдық құны арқылы немесе жалпы акциялардың санын қысқарту арқылы төмендетуге болады. Егер де жарғылық капиталды төмендететін болсақ, онда заңға сәйкес оның ең кіші мөлшерінен төмен болмауы керек. Тек акционерлердің жалпы жиналысында ғана жарғылық капиталды төмендету туралы шешім қабылданады. Сонымен қатар ұйымның жарғылық ережесіне де ептеген өзгерістер енгізеді.

Жарғылық капиталды төмендету жағдайындағы міндеттер:

Біріншіден, егер де заңға сәйкес 13.05.2003 ж. АҚ туралы акцияларға төлем мерзімінде толық төленбесе, акция ұйымының басқарылуына беріледі. Екіншіден, "Акционерлік қоғам туралы" заңға сәйкес дауыс беретін акцияларды ұйымның талабымен сатып алуы айтылған.

Акцияны ұйым белгіленген директорлар кеңесімен (бақылау кеңесі) нарық бағасын кем емес жағдайда, акцияның сатып алынуы мен бағамын қадағалап, талап ету құқығы бар тәуелсіз бақалаушымен сатады.

Акционер ұйымнан шешім қабылдаған күннен бастап, 45 күн ішінде жазбаша түрде талап ету қажет. Егер де акционер талап ету құжатын жазбаса, онда ұйым 30 күн ішінде акцияны қайта сатып алуға міндетті.

Жарғылық капитал АҚ-ң меншік капиталдың ішіндегі ең тұрақтысы болып саналады. Әдетте кәсіпорын өз меншік формасын өзгертпесе, ол жыл бойы өзгеріссіз тұра береді.

АҚ-ң резервтік капиталы оның жарғысында қарасхырылғандай жаркылық капиталдың 5%-нен твмен болмауы керек. Резервтік капитал жарғыда корсеткендей таза табыстан жыл сайын түсіп отыратын міндетті төлемдерден құралады. Жыл сайынғы аударымдар жарғыда бекітіледі жәпе ол табыстың 5%-нен кем болмауы тиіс.

Резервтік капитал

- Акциялар мен облигацияларды сатып алу үшін ұйымның басқа ақша қаражаттары болмаса, онда ол резервтік капиталды қолданады.
- Резервтік капитал аударымында «Резервтік капитал» шоты кредитіне және «Белінбеген табыс» дебетіне жазылады. Мұның жарты сомасы есеп беру жылының шығындарын жабу үшін "Қысқа мерзімді несиімен есептесуге" немесе ұйымның облигацияларына төленетін сома "Ұзақ мерзімді несиімен есептесуге" қолданылады.

Қосымша капиталдың негізгі элементтеріне:

Бөлінбеген табыс

өткен жылғы
бөлінбеген
табыс
(шығын);

есеп беру
жылындағы
бөлінбеген
табыс
(өтелмеген
шығын);

Бөлінбеген табыс АҚ-ң меншік капиталының қалыптасуының негізгі кезі болып табылады. Қазір іс-жүзіндегі заңдар шаруашылық субъектісіне келіп түскен таза табысты жедел қолдануға құқық береді. Бөлінбеген табысқа жататындар:

Өткен жылдың бөлінбеген кірісінін сомасын келесі мақсаттарға қолданады:

- резервтік капиталды толтыруға;

- жарғылық капиталды ұлғайтуға;

- кұрушылар кұжаттарына сәйкес арнайы қорларды ұлғайтуға жұмсау;

- акционерлік қоғам кұрушылардың табысыш төлеуге.

Мақсаттық қаржыландыру

- "Мақсаттық қаржыландыру" шотының құрамына мақсаттық шараларға жұмсалатын ақша қаражаттары кіреді (заңды тұлғалардан немесе мемлекеттен түсетін бюджеттік қаржы бөлу ретіндегі ақша құралдары).

- Әрбір бөлімшенің меншікті үлес салмағының жалпы көлемі меншік капиталының құрылымын көрсетеді. Бұл капитал құрылымына сыртқы және ішкі факторлар әсер етеді. Ішкі факторлар (менсджмент пен маркетинг жағдайы т.б.) корпорция басшылығының бақылауында болды. Сыртқы факторларды меншік капиталының құрылымының мақсатты қалыптасуында байқаймыз.

✓ Меншік капиталды қалыптастыру саясаты

- Бұл саясат корпорацияның жалпы қаржылық стратегиясын және оның өндірістік - коммерциялық қызметінің қалыптасу жағдайын көрсетеді. Меншік капиталының қалыптасу саясатының 2 мақсаты бар:

Меншік капиталының көлемінен айналымнан тыс активтерді (негізгі меншік капиталы - НМК) қалыптастыру

меншік капиталынан белгілі - бір айналым активтерінің қалыптасуы (меншік айналым капиталы $M_{\text{айн}}^K$)

□ Негізгі меншік капиталы

□ $HMK = ATA - ШМ$

□ мұнда, ATA — айналымнан тыс активтер;

□ $УММ$ — айналымнан тыс активтерді қаржыландыру үшін ұзақ мерзімді міндеттемелер;

□ Меншік айналым капиталы

□ $M_{айн} K = АК - УММ' - ҚММ$

□ мұнда, $АК$ — айналым активтері;

□ $УММ'$ - айналым активтерін қаржыландыру үшін ұзақ мерзімді міндеттер;

□ $ҚММ$ - қысқа мерзімді міндеттемелер.

- Меншік капиталының айналымнан тыс активтерімен УММ-ден асып түсуі таза айналыш капиталын (*ТАК*) көрсетеді.

$$ТАК = МК - (АТА - УММ)$$

МК- меншік капиталы. Ол корпорациялық есеп беру кезеңінде қолданатын уақытша бос ақша қаржылық сомасын сипаттайды.

- Меншік капиталы қозғалысының коэффициенті:

$$K_{MK} = \frac{-TM}{MK}$$

- Көрсеткіштің ұсынылатын мәні -0,2 -0,3 дейін.
- Ол меншік капиталының қандай бөлігі өтімді нысанында тұрғанын көрсетеді.

Меншікті капиталдың құны

- Меншік капиталдың құнына жеке баға беру корпорацияның қаржылық тұрақтылығын нығайтуда көрінеді. Меншік капитал құнын бағалауда ерешеліктер тізімі баршылық, оның ең қажеттілері несиелері.

Меншікті капиталдың құны

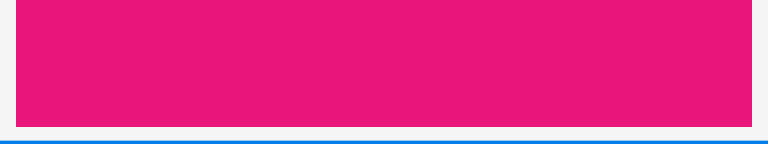
1. Салықтық базаға қатысты акционерлерге төленетін соммаға жататындар, дивиденд түріндегі табыспен анықталады.

2. Меншік капиталды тарту инвесторлар үшін жоғарғы қаржылық тәуекел б.т. Бұл ереже капиталдын, негізгі бөлігінің иемденушісінің талаптарына акционерлік қоғамның банкрот жағдайында ақырғы кезеңде қанағаттандырылуы расталады.

3. Меншік капиталды жұмылдыру, оның негізгі соммасы бойынша қайта ақшалай ағымымен байланысты емес. Бұл корпорация үшін оның жоғарғы құнына қарамастан қолайлы.

4. Бухгалтерлік баланста көрсетілген меншік капитал көшіне дүркін-дүркін өзгерту жасау қажеттілігі. Бұл жағдайда меншік капиталдың тек қана жұмыс істеп тұрған бөлігі жатады, өйткені оның көлемі ағымдағы нарықтық бағамен бағаланады.

5. Қайта тартылатын меншік капиталды бағалау ықтимал мінез көрсетеді, өйткені акцияның ағымдағы нарық құны қор нарығындағы ауытқуларға соқтығады. Қарыз қаражаттарын тарту проценттік ставкаларға қарасты, олар банктен несиелік келісім шартта көрсетіледі. Жай акцияларда инвестор үшін мұндай келісім шарттық міндеттемелері көрсетілген.

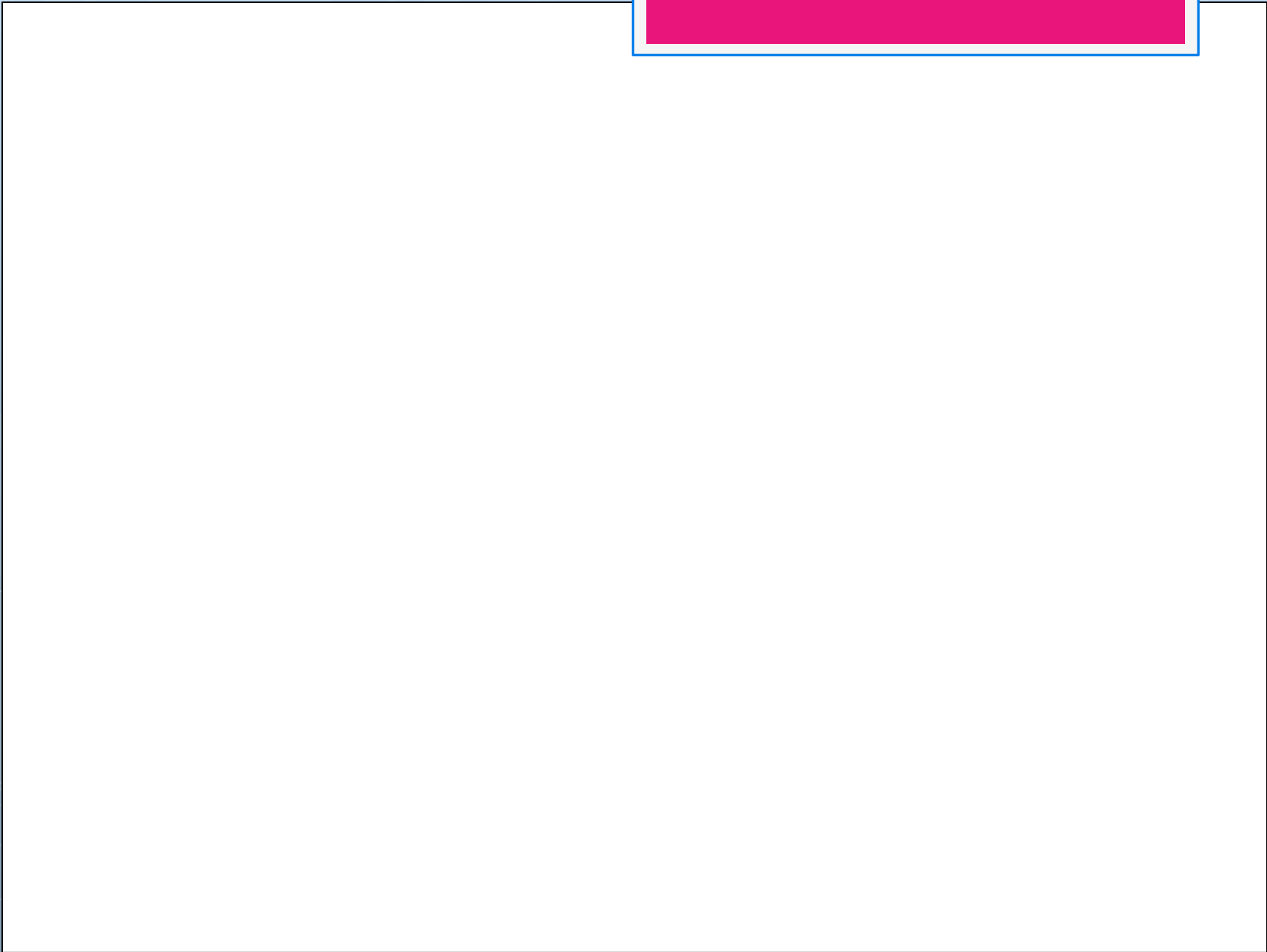
Дивиденттік төлемдердің артықшылықты акция эмиссиясындағы нақты бекітілген процент, айырмашылық болып табылады.

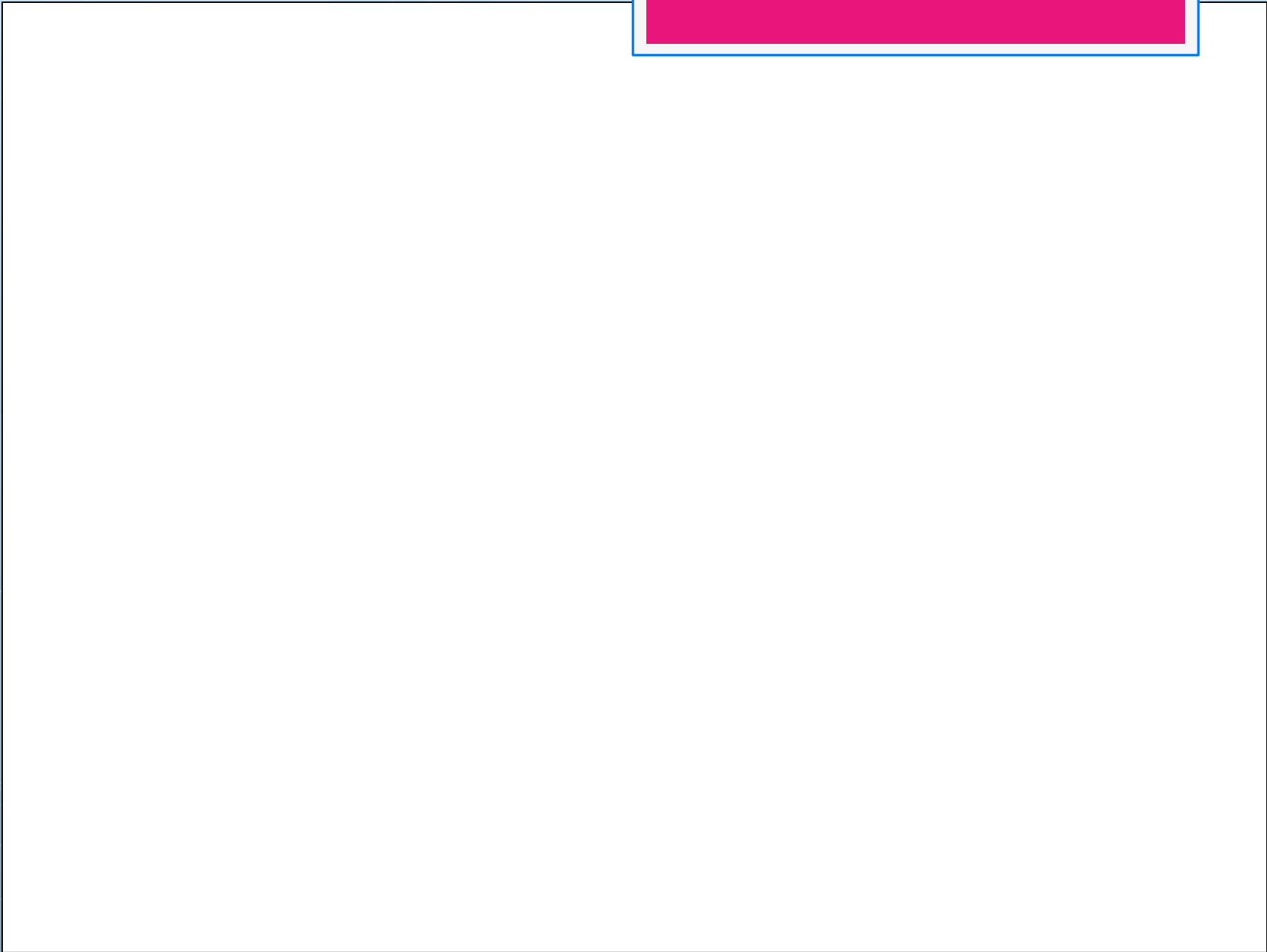
Меншікті капиталдың тиімділігін анықтайтын көрсеткіштер

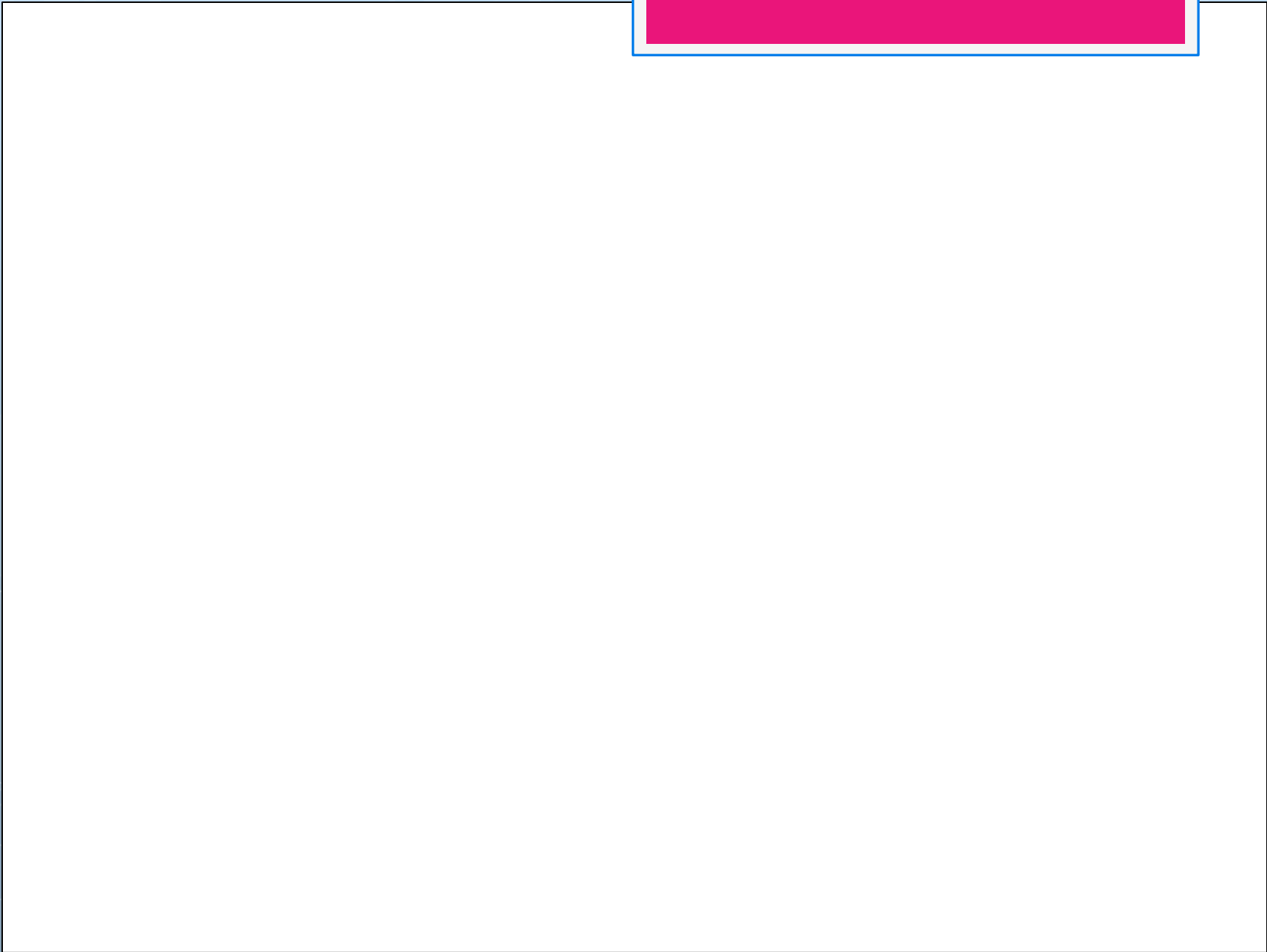

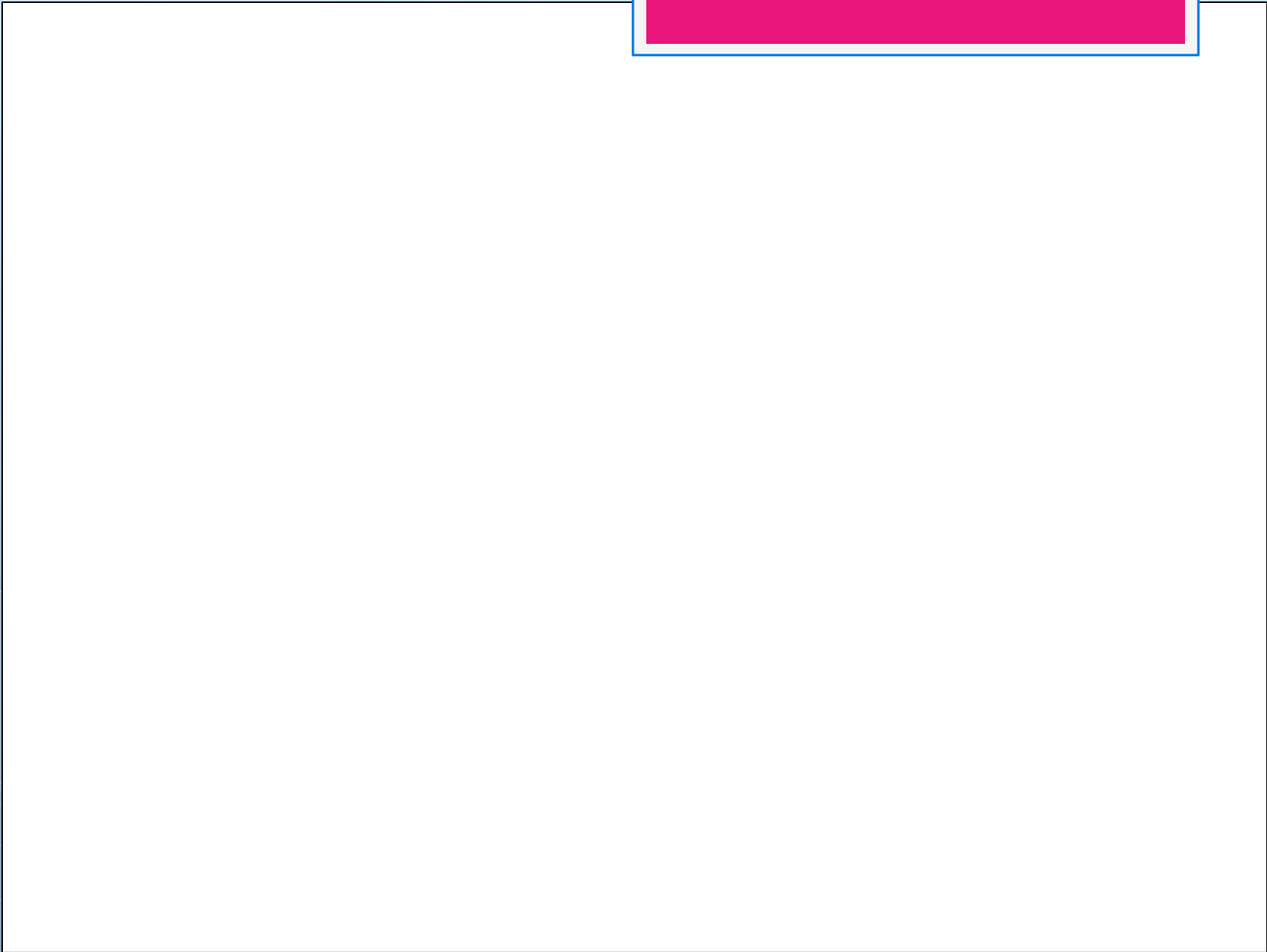
Қаржылық тұрақтылықты өлшеу құрылымы

Негізгі қорлардың рентабельділігі

■ Негізгі қорлардың рентабельділігі =

ТҮСІМ

○ = $\frac{\text{ТҮСІМ}}{\text{Негізгі өндірістік қорлардың орта жылдық құны}}$

Меншік қаражаттарының айналымдығы

Қолданылған әдебиеттер тізімі:

- 1. Мельников В.Д. Государственное финансовое регулирование экономики Казахстана. - Алматы: Каржы-Каражат, 1995.
- 2. Ілиясов Қ. Қ., Құлпыбаев С. Қаржы: Оқулық/ - Алматы. 2005.
- 3. Кадерова Н.Н. Корпоративтік қаржы: Оқу құралы.-Алматы: Экономика, 2008.57-111бет

Назарларыңызға рақмет!